

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ У КОНТЕКСТІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЗДОБУВАЧАМИ ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ

Олена Осадча 

старший викладач

кафедри англійської мови для нефілологічних спеціальностей
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, Україна

SPECIFIC FEATURES OF IMPLEMENTATION OF INTERCULTURAL COMMUNICATION IN THE CONTEXT OF LEARNING A FOREIGN LANGUAGE BY MEDICAL STUDENTS

Author: Olena Osadcha 

Abstract.

The aim of the study is to consider the role of intercultural communication and identify its specific features in the context of learning a foreign language by medical students. The research is specifically concerned with the ways of forming and developing the competence of intercultural communication of the students who major in medicine as integral part of their professional training. The relevance of the research is determined by the fact that medical students are expected to have a high level of cultural awareness as representatives of helping professions. The paper makes an attempt to study and generalize the research of the national and foreign scientists and practitioners dealing with different aspects of intercultural communication, its cognitive, affective and strategic components. The criteria of cultural classification reflected in different theories have been analyzed. The connection between language and culture has been traced. The new concept of CQ (cultural intelligence) has been considered. Special attention has been paid to cross-cultural differences in learning styles and behaviour of representatives of various cultures in the classrooms. The role of emphatic communication has been revealed. Practical recommendations for medical students have been given and the effective teaching techniques have been offered.

ВСТУП

Глобалізація та академічна мобільність вносять суттєві зміни у систему вищої освіти: розширюються можливості навчання за кордоном, отримання досвіду стажування у вишах різних країн, змінюються не тільки навчальні програми, де враховуються сучасні вимоги, а й вся освітня парадигма. Разом з цим змінюється роль викладача, характер його взаємодії зі здобувачами вищої освіти, спостерігається тенденція студент-центрованої освіти, де створюються нові творчі спільноти викладачів і студентів.

У цьому контексті підготовка студентів до міжкультурної комунікації набуває нового сенсу. Беззаперечним є те, що сьогодні недостатньо володіти іноземною мовою, але й треба вміти вирішувати професійні проблеми, спілкуючись з представниками різних культур. Говорячи про комунікативний фон, варто мати на увазі, що він у значній мірі пов'язаний з соціальною поведінкою, а компетенція міжкультурного спілкування є складовою частиною соціальної компетенції. Кожному учаснику міжкультурного діалогу необхідно володіти екстралінгвістичною інформацією, так як знання мови джерела (source language) і мови перекладу (target language) виявляється недостатнім. Треба знати, розуміти і сприймати особливості певних культур. Тому виникають суттєві протиріччя між переважанням парадигми знань у вищій освіті та необхідності переходу до культурологічної парадигми, а також між необхідністю підготовки майбутнього фахівця, здатного до ефективного спілкування у професійній сфері у контексті глобалізації, та реального стану його підготовленості до здійснення міжкультурної взаємодії. Необхідність усунення цих протиріч зумовлює актуальність даної теми. Метою даної роботи є дослідження особливостей реалізації міжкультурної комунікації студентів медичних спеціальностей під час занять з іноземної мови. Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких завдань: 1) проаналізувати поняття культури, критерії класифікації культур; 2) охарактеризувати поняття міжкультурної комунікації, її складові та принципи формування; 3) розглянути зв'язок мови і культури; 4) дослідити особливості поведінки представників різних культур в освітньому середовищі; 5) окреслити завдання підготовки спеціалістів медичних спеціальностей у контексті міжкультурного спілкування; 6) обґрунтувати використання сучасних методів навчання, таких як метод співробітництва, Jigsaw метод, проведення відеоконференцій та ігрових методик у реалізації міжкультурного спілкування на заняття з іноземної мови.

Міжкультурна комунікація тісно пов'язана з культурологією, психологією, соціологією, лінгвістикою та менеджментом. Формування навичок міжкультурної комунікації на занятті з іноземної мови набуває все більшого

значення. В умовах глобалізації і академічної мобільності фахівець перебуває в такому процесі міжкультурної взаємодії, де інформація іноземною мовою відіграє майже таку ж роль, як і інформація рідною мовою. Освітня програма підготовки студентів медичних спеціальностей передбачає, що майбутній фахівець повинен вміти здійснювати свою професійну діяльність як рідною, так і іноземною мовою. Залежно від культури, звичаїв, вірування та цінності, можуть впливати на те, як люди розуміють концепції здоров'я, як вони піклуються про своє здоров'я, отримують медичні поради та приймають рішення щодо здоров'я. Через це вважаємо доцільним під час вивчення іноземної мови приділяти більше уваги міжкультурному компоненту. Беззаперечним є те, що іноземна мова як дисципліна з цілою низкою форм і методів, сучасних стратегій навчання та різноманітними навчальними матеріалами надає багато можливостей для формування міжкультурної компетенції здобувачів. Основним методом вивчення іноземної мови є комунікація, що створює умови для моделювання ситуацій спілкування. Отже, перехід від традиційної до культурної перспективи викладання іноземних мов не тільки розвиває культурну свідомість студентів медичних спеціальностей, а й значною мірою впливає на освітній контент дисципліни «Іноземна мова».

1. Міжкультурна комунікація: компоненти та принципи формування

Входження України до світової спільноти, розширення її економічних, політичних та культурних зв'язків, можливості академічної мобільності здобувачів ставлять перед закладами вищої освіти нові задачі підготовки фахівця, здатного спілкуватися у міжкультурному середовищі. Знання традицій, звичаїв та особливостей культур інших народів створює основу для успішного спілкування та співробітництва у різних галузях і сферах життя. Складний процес інтеграції пов'язаний з прийняттям різними культурними групами прав усіх етнічних груп.

З давніх давен люди намагалися пояснити відмінності між народами. Гіппократ пояснював ці відмінності географічними чинниками (розташування країни, клімат). Платон звертав увагу на соціально-політичний устрій суспільства, учень Аристотеля Теофаст пояснював розбіжності культур соціальним середовищем в цілому.

Культури можна класифікувати за такими критеріями, як спосіб життя людей, духовно-релігійна основа, ступінь свободи совісті та віросповідання, господарський уклад, сфери суспільства або діяльності, етнічна приналежність, зв'язок культури з науково-технічним прогресом,

відповідність основним історичним епохам людства, регіональна приналежність культури.

Існує декілька теорій, які розглядають культурні відмінності. Американський антрополог Е. Холл у своїй Теорії культурних моделей взаємодії розглядає та аналізує спілкування як вид діяльності [11, с. 34–37]. Спираючись на комунікативні розбіжності між культурами, Е. Холл розрізняє висококонтекстуальні та низькоконтекстуальні, поліхронні та монохронні культури. Ознаками висококонтекстуальної культури є невиражена манера мовлення, багатозначні паузи, вагома роль невербальних засобів спілкування, надмірність інформації, неприйнятне висловлення невдоволення. На думку вченого, до країн з такою культурою відносяться Китай та Японія. Низькоконтекстуальним культурам притаманні пряма і виразна манера мови, малий відсоток невербальних форм спілкування, чітка оцінка проблем, відкрите вираження невдоволення. Недомовленість сприймається як недостатня компетентність або недостатня інформованість. До таких країн можна віднести США, Німеччину та скандинавські країни. Можна припустити, що незнання таких особливостей спілкування між представниками різних культур може призвести до непорозуміння, конфліктів, неможливості підтримувати бізнес стосунки. Інформація в країнах низькоконтекстуального типу міститься в словах, тоді як в країнах висококонтекстуального типу вагому роль відіграє ситуація та обставини комунікації.

Поліхронність та монохронність є ще одним критерієм, який Е. Холл застосовував для класифікації культур. Поліхронна культура передбачає виконання декілька видів діяльності в певний період часу, тоді як у монохронній культурі у той же період часу можливе виконання тільки одного виду діяльності. У монохронній культурі час вважається прямолінійним, він веде з минулого до майбутнього. Людина цінує час, бо його можна витратити, змарнувати, зберегти. До монохронних культур належать США, Німеччина, північноєвропейські країни. Представники поліхронної культури не надають великого значення пунктуальності та розкладам, вони можуть виконувати декілька справ одночасно, що навіть відображено у спеціальному терміні «multitasking». Міжособистісні відносини є важливими у спілкування, навіть набагато важливішими за плани та стратегії. Прикладами поліхронних культур можуть бути культури Латинської Америки, Близького Сходу, Середземномор'я. Відповідальні та сконцентровані на своїй роботі представники монохронної культури можуть бути обурені тим фактом, що представники поліхронної культури змінюють домовленості, можуть не

дотримуватися графіків, а представники поліхронної культури не зрозуміють, чому люди, яким притаманна монохронна культура, встановлюють короткострокові відносини та мало цікавляться особистими справами інших.

Критерії класифікації культур були запропоновані нідерландським соціологом Г. Гофстеде, який є автором Теорії культурних вимірів [13, с. 12]. Вчений запропонував виміряти феномени культури за декількома параметрами, які включали: 1) дистанцію від влади (power distance), яка може бути великою або короткою; 2) відокремленість (individualism versus collectivism); 3) маскуліність або фемінінність (masculinity versus femininity); 4) уникнення невизначеності (uncertainty avoidance); 5) стратегічне мислення (strategic thinking), яке відображає короткострокову або довгострокову орієнтацію на майбутнє. Перший параметр характеризує те, як менш впливові члени суспільства або організацій сприймають той факт, що повноваження між керівниками та підлеглими розподіляються нерівномірно. Вимір індивідуалізму проти колективізму відображає позицію культури у біполярному континуумі. Один з його полюсів – індивідуалізм – передбачає, що люди самі повинні піклуватися про себе та членів своєї родини, тоді як інший полюс – колективізм – визначається як ситуація, де люди належать до окремих груп, які мають піклуватися про своїх членів в обмін на лояльність. Щодо третього критерія, маскуліними вважаються культури, де домінуючими цінностями є успіх, гроші або речі, тоді як у фемінінних культурах провідними цінностями є піклування про інших та якість життя. Фемінінними культурами вважаються культури Данії, Нідерландів, Норвегії, Португалії. Прикладами маскуліної культури можуть бути культури Австрії, Великої Британії, Греції, Німеччини, Мексики, Швейцарії та Японії. Критерій уникнення невизначеності пов'язаний з мірою, у якій члени суспільства відчують невпевнено у ситуаціях невизначеності, не сприймають поведінку, яка відхиляється від стандарту, бояться інновацій. Критерій стратегічного мислення відображає готовність вирішувати стратегічні цілі. Якщо значення цього параметру високе, як, наприклад, у Південно-Східній Азії, представники цієї культури демонструють стійкість та наполегливість у досягненні цілей. А якщо значення цього параметру є низьким (країни Європи), то громадяни таких країн демонструють відданість традиціям, сумлінно виконують соціальні зобов'язання.

Теорія культурної грамотності була запропонована Еріком Хіршем. Він зазначає, що культурна грамотність є умовою ефективної міжкультурної комунікації, компонент міжкультурної компетенції, який передбачає розуміння фонових знань, ціннісних настанов, психологічної та соціальної

ідентичності, характерної для певної культури. Вчений також виокремлює такі рівні сформованості міжкультурної компетенції: 1) необхідний для виживання; 2) достатній для входження у чужу культуру; 3) такий, що забезпечує повноцінне існування у чужій культурі; 4) такий, що дозволяє в повній мірі реалізувати існування мовної особистості. [12, с. 150–155].

Мілтон Дж. Беннетт розробив модель освоєння чужої культури. Він перший почав використовувати термін «міжкультурна сензитивність», що означає чутливість до відмінностей між культурами, усвідомлення можливості виникнення труднощів у міжкультурному спілкуванні. Важливо усвідомлювати саме відмінності культур. Модель М. Дж. Беннетта складається з етноцентричних та етнорелятивістських етапів. До етноцентричних етапів належать заперечення (ізоляція, сепарація), захист (перевага, зворотній розвиток), применшення (інші культурні цінності розглядаються як незначні). Етнорелятивістські етапи охоплюють визнання (повага до відмінностей у поведінці і системі цінностей), адаптація (емпатія, плюралізм) та інтеграція (повне пристосування до чужої культури). Людина починає бачити і оцінювати поведінку через культурні відмінності та усвідомлювати, що мови не є різними кодами спілкування, що виражають одну ідею, а засобами формування картини світу. М. Дж. Беннетт виводить «платинове правило» моралі: поведься з іншими так, як вони б поводитися самі з собою [8, с. 214].

Важливим поняттям у культурі є дихотомія «свій» – «чужий». Поняття «чужий» може тлумачитися як іноземний, такий, що знаходиться поза межами рідної культури; дивний, незвичайний; незнайомий, недоступний для розуміння; надприродний, перед яким людина безсила; такий, що становить загрозу для життя. Все «своє» сприймається як відоме, звичайне, зрозуміле.

Розуміння розбіжностей культур та їх характерних ознак дозволяє робити важливі спостереження і висновки щодо створення правильних стратегій міжкультурної комунікації.

Міжкультурна комунікація виникла в США завдяки практичним інтересам американських політиків і бізнесменів. Посадовці, які працювали за кордоном, стикалися з труднощами, що виникали під час контактів з представниками інших культур. Це призводило до конфліктів та образ. Досконале знання іноземних мов не усувало цих труднощів, що призвело до необхідності вивчати не тільки мови, але й особливості культур.

Детермінантами міжкультурної комунікації є ставлення до природи, часу, простору, спілкуванню, тип інформаційних потоків, ставлення до природи людини, ставлення до свободи.

Питання міжкультурної комунікації завжди привертало увагу багатьох вчених, наявні різні підходи і теорії міжкультурної комунікації. Це теорія адаптації Я. Кіма, риторична теорія Роберта К. Крейга, теорія координованого управління значенням Б. Пірса, конструктивістська теорія А. Вєдта та Д. Ламсдейна, теорія соціальних категорій і обставин Т. Парсонса та Р. Мертонса, теорія конфлікту Р. Дарендорфа. Вони розкривають особливості міжкультурної комунікації під час міжкультурного спілкування, такі як афективне навантаження її учасників та залежність від культурної дистанції, стрес і невпевненість, зумовлені незнайомими обставинами.

Дослідники міжкультурної комунікації виділяють такі її компоненти: афективний, когнітивний та стратегічний. Афективний компонент базується на толерантності та емпатії. Толерантність – це здатність без агресії сприймати думки, поведінку, форми самовираження іншої людини. Її також можна розглядати як терпимість до особливостей різних культур. Толерантність забезпечує діалог, розуміння і прийняття іншої культури. Емпатія – це розуміння почуттів, стосунків, психічних станів іншої людини шляхом співпереживання. Її можна розглядати як здатність емоційно розуміти, що відчувають інші люди, бачити речі з їхньої точки зору та уявляти себе на їх місці. Емпатія передбачає здатність перевтілюватися в іншу людину з метою розуміння її думок і вчинків. Емпатія відіграє важливу роль в міжкультурній комунікації, бо дозволяє відчувати впевненість у різних сферах діяльності в іншому лінгвокультурному суспільстві. В основі когнітивного компонента лежать знання про рідну культуру та культуру країни, мову якої ми вивчаємо. А. В. Шелякіна виділяє культурно марковану лексику як когнітивний компонент міжкультурної комунікації. Вона вважає, що культурно (національно) маркована лексика становить значну частину лексичного та фразеологічного рівнів мови (зокрема англійської), а отже є вагомим когнітивним компонентом міжкультурної комунікації, без урахування якого акт спілкування є неможливим [7, с. 65–68]. Стратегічний компонент охоплює вербальні, навчальні та дослідницькі стратегії людини.

Основними принципами міжкультурної комунікації є культурна чутливість, вивчення культури, розуміння ключових культурних контекстів та розвиток мовленнєвих навичок. Культурна чутливість пов'язана з розумінням і сприйняттям різниць у культурних нормах, цінностях та способах спілкування. Здобувачі освіти мають бути відкритими до інших культур. Необхідно формувати у них зацікавленість у дослідженні культурних аспектів та традицій, пов'язаних з мовою, яку вони вивчають, історії, літератури, мистецтва. Культура не може існувати окремо від мови, тому неможливо

опанувати іноземну мову, не розуміючи культурних особливостей країни. Вивчення культурних аспектів мови сприяє кращому розумінню цінностей, традицій та норм, що існують у цій культурі, та усвідомленню їх під час спілкування з носіями мови. Особливу увагу необхідно приділити ознайомленню з лінгвокраїнознавчими реаліями, ідіоматикою та розширенню фонових знань.

Дж. Ренч та команда дослідників проблем міжкультурної комунікації зазначають, що нещодавно у діловому світі з'явилося поняття «культурного інтелекту», яке представили Крістофер Ерлі та Сун Анг. Культурний інтелект (CQ) визначається як «здатність індивіда ефективно функціонувати в ситуаціях, що характеризуються культурним розмаїттям» [17, с.25]. Культурний інтелект базується на 4 вимірах: когнітивний, поведінковий, метакогнітивний та мотиваційний. Когнітивний CQ передбачає знання про різні культури (міжкультурні знання), які можуть бути актуальними під час міжкультурної взаємодії: правила, норми, економічні та правові системи, культурні цінності, переконання. Мотиваційний CQ відображає ступінь, до якої людини хоче брати участь у міжкультурних взаємодіях і може легко адаптуватися до різних культур. Якщо відсутня мотивація, навіть знання не допоможуть. Метакогнітивний CQ передбачає усвідомлення міжкультурних взаємодій таким чином, що допомагає мати більш ефективний досвід і коригувати свої дії залежно від ситуації міжкультурної взаємодії. Поведінковий CQ пов'язаний з усвідомленням того, що ми не повинні очікувати, що інші мають пристосовуватися до нашої культури, доцільніше адаптувати свою поведінку, аби подолати розбіжності між культурами.

Науковці довели, що будь-яка практична діяльність залежить від функціонування орієнтувального механізму. Він відіграє роль внутрішнього функціонального апарату, за допомогою якого людина здійснює певний набір операцій для реалізації наміру своєї діяльності. Т. В. Колбіна вважає, що формування орієнтувального механізму має велике значення у міжкультурному навчанні з використанням іноземної мови, тому що будь-яка мовленнєва діяльність передбачає здатність людини дуже швидко орієнтуватися у комунікативній ситуації, підбирати слова, способи виражати свою думку, у тому числі орієнтуючись на особливості поведінки представників інших культур. Т. В. Колбіна вперше застосувала поняття орієнтувального механізму в системі підготовки майбутніх фахівців до міжнародної комунікації та розглянула його стосовно різних аспектів міжкультурної комунікації: філософського, культурологічного, психологічного, лінгвістичного, економічного). Зроблено висновок про необхідність

знайомити студентів з системою категорій і індикаторів, які відбивають ставлення людини до проявів часу (минуле, сьогодення, майбутнє, пунктуальність, одночасність, послідовність дій); способу життя (активність або пасивність): простору (приватна і офіційна сторона життя); конкуренції або кооперації [3, с. 48–55].

2. Значення міжкультурної комунікації для ефективного опанування іноземними мовами

Мова тісно пов'язана з культурою. Вона призначена для спілкування і може називатися його основним засобом. Культуру можна розглядати як засіб пристосування людей до навколишнього середовища, і як такий її можна вважати комунікацією, тож зв'язок між мовою, культурою і спілкуванням стає зрозумілим. Найбільшого успіху у вивченні мови як основного засобу спілкування вдалося досягти у XX столітті, коли вчені змогли пояснити нерозривний зв'язок мови, мислення і культури. Згідно з гіпотезою Сепіра-Уорфа, реальний світ створюється завдяки мовним особливостям даної культури. Кожна мова має свій спосіб представлення даної реальності. Якщо об'єкт пояснюється системою з декількох понять, це означає, що він важливий для людей даної культури. Мова є складовою частиною культури, яку ми успадковуємо від предків. Мова є основним інструментом, за допомогою якого ми засвоюємо культуру. Мова є найважливішим феноменом культури, оскільки розуміти культуру ми можемо тільки через мову.

Кожна мова відображає певну картину світу. Лінгвісти вживають цей термін для встановлення зв'язку між мовою та навколишньою діяльністю. Мовна картина світу виникає як результат діяльності людини. Цей термін з'явився у мовленні фізиків, потім його почали розглядати як спосіб передачі інформації. Розглядалися моделюючі системи мови, вторинні системи, складовими яких є міфи, релігії, фольклор, живопис, архітектура. Мовна картина світу охоплює представлення в мовних знаках предметів, фактів, явищ, ціннісних орієнтирів, життєвих ситуацій. Національно-мовна картина світу є світовідчуттям і світорозумінням певного етносу, вираженим засобами певної мови. Отже погляд на світ є національно-специфічний, тому носії різних мов бачать його крізь свої мови.

Міжкультурна комунікація збагачує національні культури, сприяє формуванню вторинної мовної особистості. Вона відіграє суттєву роль у знятті протиріччя між «своїм» і «чужим» і вимагає спеціальних знань і умінь. Важливою складовою міжкультурної комунікації є лінгвокультурологічний

аспект, який відображає особливості культури, які закріпилися у мові, досліджує живі комунікативні процеси. Лінгвокультурологія є важливою складовою частиною під час вивчення іноземних мов і реалізує освітні, виховні та інтелектуальні завдання навчання.

Міжкультурна комунікація поєднує різні види компетенції: мовна, культурна, комунікативна. Компетенція є наявністю сукупності якостей особистості, необхідних для продуктивної діяльності, тоді як компетентність означає процес спрямованої взаємодії знань, здібностей і властивостей особистості для досягнення цілей у межах компетенції.

Комунікативна компетентність передбачає сукупність навичок й умінь, необхідних для здійснення спілкування за допомогою мовних засобів. Міжкультурна компетенція це компетенція у спілкуванні з представниками різних культур та національностей. Міжкультурна компетенція розглядається як єдність трьох основних компонентів – мовної, комунікативної і культурної компетенції, які у своїй єдності становлять якісно нове ціле, якому притаманні власні ознаки. Компетенція – це не просто сума знань і прийомів, що використовуються у міжкультурній комунікації, а наявність комплексу умінь, які дозволяють адекватно оцінювати комунікативну ситуацію, використовувати вербальні та невербальні засоби комунікації. В умовах міжкультурної комунікації мовна компетенція означає правильний вибір мовних засобів, порівняння ментальних схем з практичною дійсністю, здатність повторити свій досвід в аналогічних ситуаціях.

Значення вільного володіння іноземною мовою зростає з кожним роком. Неможливо стати кваліфікованим фахівцем без знання іноземної мови. У навчальних закладах України цьому питанню приділяється велика увага, вимоги до рівня володіння майбутнім фахівцем іноземною мовою, результати вивчення цієї дисципліни закріплюються в усіх освітніх програмах, на усіх рівнях підготовки фахівця. Мовна підготовка фахівця повинна не тільки забезпечувати його здатність спілкуватися іноземною мовою, але й здійснювати це у міжкультурному середовищі. Міжкультурна компетенція розглядається як складова соціокультурної компетенції, соціолінгвістичної компетенції та країнознавчої компетенції. Таким чином, ми можемо зробити висновок, що ціль вивчення іноземної мови полягає не тільки у засвоєнні певних граматичних структур, моделей та лексичних одиниць, але й набутті знань про культуру країни, мова якої вивчається, фонових знань, розумінні лінгвокраїнознавчих реалій, ідіоматики, літературних творів.

Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких завдань:

- 1) оволодіння основними положеннями теорії міжкультурної комунікації;

- 2) застосування теоретичних положень теорії міжкультурної комунікації у практичному контексті вивчення іноземної мови;
- 3) застосування інформації з лінгвістики, психології, соціології, культурології для моделювання комунікативних ситуацій;
- 4) удосконалення вміння аналізувати ситуації міжкультурної комунікації;
- 5) формування уміння розпізнавати джерело проблем з метою уникнення конфліктів та суперечок;
- 6) формування вміння змінювати свою поведінку для ефективної комунікації;
- 7) удосконалення мовної та лінгвокраїнознавчої компетенцій через усвідомлення специфіки національного-культурного компонента лексичних одиниць.

Формування міжкультурної компетенції стає можливим за умови розвитку усіх видів мовленнєвої діяльності. Компоненти міжкультурної компетенції пов'язані з компонентами комунікативної компетенції, такими як лінгвістичний, соціолінгвістичний, дискурсивний, стратегічний, соціокультурний та соціальний. Міжкультурна компетенція забезпечує формування полікультурності здобувача. Розуміння ролі іноземної мови, знайомство з культурою країни, мова якої вивчається, допомагає студентам зрозуміти культурно-історичні цінності. Реалії іноземної мови порівнюються з реаліями іноземної мови, що можна вважати діалогом культур.

Питання міжкультурної комунікації у контексті вивчення іноземних мов привертали увагу багатьох дослідників. Багатоаспектність і складність проблеми зумовили аналіз таких проблем, як формування міжкультурної компетенції на основі іншомовного тексту, формування міжкультурної компетенції студентів у процесі навчання іншомовного спілкування, аналіз інтеркультурного підходу в окремих підручниках іноземної мови, формування країнознавчої компетенції на основі автентичних матеріалів, готовність студентів до міжкультурної комунікації.

О. А. Ковтун, А. В. Ковтун та Н. В. Ігнатенко у своїх дослідженнях проблематики міжкультурної комунікації як теоретико-методологічної основи засвоєння студентами іноземних мов доводять, що знання специфіки комунікативної поведінки дозволяє уникати комунікативних помилок. Автори стверджують, що носії іноземної мови толерантно ставляться до мовних помилок, але помилки, пов'язані з культурними відмінностями справляють на них негативне враження. Отже, студенту необхідно знати особливості менталітету, культури іншомовної соціокультурної групи та розуміти важливість використання цих знань [14, с. 236–239]. Автори статті

вважають, що використання рольових ігор на занятті з іноземної мови є найкращим способом створити ситуацію міжкультурного спілкування, де учасники мають змогу уявити себе у конкретній ситуації, проаналізувати її як джерело умовностей, прийнятних у конкретному суспільстві.

Використання ігрових форм на занятті з іноземної мови можна розглядати як ефективний засіб інкультурації особистості, тому що це виконує одразу декілька функцій: навчальну (розвиток умінь, навичок, сприйняття інформації різних модальностей), комунікативну (об'єднання людей в колектив, встановленні емоційних контактів), розважальну (створення сприятливої атмосфери у процесі спілкування), релаксаційну (зняття емоційної напруги), розвиваючу (розвиток когнітивних здібностей людини), виховну (засвоєння соціально значущих форм). Процес вивчення іноземних мов забезпечує широкі можливості для організації рольових ігор і створення навчальних комунікативних ситуацій.

Фахівці поділяють навчальні комунікативні ситуації (НКС) на стандартні і нестандартні. Перші розробляються з метою підготовки студентів до задоволення життєвих потреб у стандартних та передбачуваних ситуаціях, другі – у непередбачуваних, коли доводиться здійснювати непередбачені мовленнєві дії, вирішуючи певні проблеми з представниками англomовної культури. Такі ситуації можна моделювати, пов'язуючи їх з різними сферами діяльності. Джерелами ідей до створення таких ситуацій можуть бути статті, де порушуються проблеми міжкультурної комунікації, або такі, що описують відмінності у різних аспектах культур.

Представники різних культур мають певні особливості, які відбиваються у самому процесі вивчення іноземних мов. Дж. М. Валдес виділяє такі аспекти, де спостерігаються суттєві відмінності, характерні для різних країн.

1. Когнітивні методи. У деяких культурах інформація збирається через інтенсивні дослідження, у бібліотеках або в інтернеті. Такі культури цінують факти, дані, що можна документувати або вимірювати. Інші культури здобувають інформацію через старших членів суспільства, природу, знаки. Така інформація передається усно. 2. Шляхи вирішення проблеми. Маючи схожі проблеми, різні культури приймають різні рішення, що базуються на їх власних цінностях та переконаннях. 3. Способи невербального спілкування. У деяких культурах немає традиції дивитися прямо в очі учителю, бо це означає відсутність поваги. Студенти з Кореї зрідка посміхаються, бо це може означати несерйозність. Коли викладач це розуміє, він може правильно інтерпретувати емоційний та когнітивний стиль студента. 4. Способи навчання. Різні культури навчаються по-різному. В США студенти часто

працюють в групах (study groups), виконуючи спільні завдання та розподіляючи обов'язки. У такий спосіб вони не тільки засвоюють матеріал, але й навчаються один в одного. Заняття мають студент-центрований (student-centred) характер. У деяких культурах переважає вчитель-центрований (teacher-centred) підхід. Студенти навіть не ставлять питань, щоб не зашкодити авторитету вчителя. Вони запам'ятовують інформацію, знання якої перевіряється у письмових тестах [15, с. 5–7]. Викладачеві варто враховувати ці когнітивні особливості під час організації навчального процесу для ефективного спілкування.

Відомо, що люди мають однакові когнітивні компоненти, але дослідження довели, що вони по-різному використовують їх, коли інтерпретують та запам'ятовують інформацію. Ці розбіжності призводять до різних стилів навчання. У своєму дослідженні, присвяченому культурній чутливості у навчальній аудиторії, Д. Гейтс порівнює стилі і особливості навчання залежно від приналежності студента до окремої культури [9, с. 4–20]. Афроамериканці схильні розглядати великі картини, надають перевагу дедуктивним міркуванням. Вони прагнуть справедливості у різних ситуаціях, фокусуються на людях, а не на речах (колективісти). Їх мотивує робота, яка має значення для їх майбутнього та сьогодення. Корінні американці, як правило, не турбуються про час, набуття або втрату матеріальних благ. Вони дуже поважають старших, живуть у злагоді один з одним, цінують мовчання, розмірковують над питанням перед тим, як відповісти на нього. Їм важко прийняти допомогу від некорінних американців, тому вони неохоче звертаються за допомогою до одногрупників та вчителя. Американці азійського походження цінують служіння та працю на благо свого народу. Вони використовують непряму комунікацію (низькоконтекстуальну культуру), намагаючись зберегти соціальну гармонію. Вони виявляють високу повагу до авторитету (висока дистанція влади) і часто не підіймають руку, аби поставити запитання у класі, тому що такий жест може розглядатися як натяк на те, що викладач неефективно виконує свою роботу. Вони орієнтовані на майбутнє, вірять, що страждання формують характер, конкурують у навчанні. Латиноамериканці, як правило, орієнтовані на сім'ю, розглядають роботи лише як засіб для виживання. Вони зосереджені на сьогоденні і мало цінують пунктуальність. Вони вважають грубістю відверте вираження непогодження та прямий зоровий контакт з людьми похилого віку. Вони цінують взаємозалежність і контакти між людьми та чутливі до навколишнього середовища. З іншого боку, американці європейського походження самостійні, агресивні, схильні до конкуренції, допитливі та незалежні. Вони

відчувають себе комфортно, якщо кидають виклик авторитету (низька дистанція влади). Їх мотивує робота, яка корисна для них сьогодні. Д. Гейтс доводить, що викладач повинен усвідомлювати культурні розбіжності і не тільки навчитися правильно вимовляти ім'я студентів з інших етнічних груп та включити до курсу літературу, яка належить до інших культур, але й ретельно переглянути зміст курсу і підібрати такі форми міжкультурної взаємодії, які не викликали б упередженості та конфліктів.

Цікавим видається порівняння «західних» (традиційна для західної культури орієнтація на логіку та порядок) та «незахідних» підходів до навчання, зроблене Б. Лу Лівер. У західному підході домінує ліва півкуля (вербально-візуальний стиль, пояснення та контроль результатів), тоді як у незахідному домінує права півкуля (вільне пояснення з опорою на цілісну уяву). У західному стилі спостерігається контекст-незалежність (матеріал без контексту, тестовий контроль, заучування, запам'ятовування), у незахідному – контекст-залежність (зв'язок матеріалу з оточенням, твори на вільну тему). Західний стиль концентрується на деталях, контрастах, незахідний – на порівнянні, пошуку нових рис. Західний стиль залучає дедуктивний стиль мислення (правила, обґрунтування), тоді як незахідний залучає індуктивний стиль (приклади, винятки з правил, втомлюваність від пояснень). Західний стиль передбачає аналітичність мислення (інформація з підручника, аналіз та пояснення навчального матеріалу), незахідний – синтетичність мислення (вивчення оригінальних текстів, цінування загальної ідеї та можливості розвивати її). Для західного стилю характерна імпульсивність (швидкий темп, зміна видів діяльності), для незахідного стилю характерна рефлексивність (час на роздуми, концентрація на одній діяльності, перевага довгострокових проєктів). Ці особливості впливають на процес вивчення іноземних мов, визначення форм і методів роботи, вибір навчального матеріалу.

Розглядаючи можливості міжкультурної комунікації на заняттях з іноземної мови, слід зазначити, що міжкультурна взаємодія допомагає студентам краще усвідомлювати не тільки культуру країни, мова якої вивчається, а й свою власну культуру. Матеріали, які містять інформацію про особливості культур та культурне різноманіття, збагачують навчальний контент предмету. Перехід від традиційного підходу до міжкультурного може мати вплив на зміну методики викладання іноземної мови та розробку програм. Формування міжкультурної компетенції здійснюється під час ознайомлення з умовами життя в інших країнах, набуття знань про повсякденну культуру проведення свят, знайомства зі студентською субкультурою, критичного аналізу соціальних проблем і тенденцій, емоційного сприйняття та інтелектуальної роботи зі зразками культури.

3. Реалізація міжкультурної комунікації під час вивчення іноземної мови студентами медичних спеціальностей

Культура, включаючи звичаї, вірування та цінності, може впливати на те, як люди розуміють концепції здоров'я, як вони піклуються про своє здоров'я, отримують медичні поради та приймають рішення щодо здоров'я. Люди можуть належати до більш ніж однієї культури, виходячи з їхньої расової, етнічної, релігійної, політичної та гендерної ідентичності, а також віку, сім'ї, мови, професії. Лікарів необхідно навчати розробляти плани лікування пацієнтів відповідно до їх культури та з повагою до неї. Культура може впливати на взаємодію лікаря і пацієнта. По-перше, це переконання стосовно здоров'я. У деяких культурах люди вважають, що розмови про хвороби можуть призвести до них. По-друге, сімейні звичаї. У деяких культурах певні члени родини відіграють важливу роль у прийнятті рішень щодо лікування. Не треба забувати про звичаї зцілення, коли цілителі та трав'яні або інші засоби можуть доповнити або замінити традиційну медицину. На отримання медичної допомоги та готовність людей прийняти конкретне лікування та змінити свою поведінку можуть впливати релігійні або духовні переконання. Крім того, буде складно дотримуватися дієтичних рекомендацій, якщо вони не відповідають методам приготування їжі, які використовує пацієнт. Лікарі повинні пам'ятати і про міжособистісні звичаї, адже зоровий контакт або фізичний дотик може бути недоречними або образливими у деяких культурах.

Метою підготовки фахівця у контексті діалогу культур є формування міжкультурної комунікативної компетенції у сфері медицини. Завдання, які повинні вирішуватися, охоплюють формування системного уявлення про процес міжкультурної комунікації, ознайомлення з міжкультурними особливостями медичної практики у різних країнах, формування здатності аналізувати ці особливості та порівнювати їх, розширення досвіду пошуку мовленнєвих засобів спілкування з пацієнтами.

У результаті вивчення іноземної мови здобувач повинен знати критерії якості та ефективності МКК в медицині, особливості систем охорони здоров'я України, Великої Британії та США, причини виникнення конфліктів, сутність культурного шоку та його стадії. Здобувач повинен вміти ефективно оперувати засобами комунікації, перекладати тексти міжкультурного спрямування, моделювати і аналізувати міжкультурні ситуації, уникати конфліктів, дотримуватися толерантного ставлення до представників інших культур.

Н.В. Калашнік вважає, що застосування фахівцем знань основ міжкультурної комунікації передбачає розуміння позиції співрозмовника, вміння уявляти себе на його місці, розмовляти з ним за його правилами зі своєю метою, передбачати конфліктні ситуації на міжкультурному підґрунті, налагоджувати довірливий контакт, створювати атмосферу діловитості, порозуміння, приязні тощо [1, с. 155]. З метою формування міжкультурної компетенції Н. В. Калашнік пропонує застосовувати міжкультурні тренінги, головна мета яких є зняття соціально-психологічних труднощів пристосування до іншої культури. Організація тренінгів показала позитивні результати, такі як розвиток довірчих відносин і усвідомлення своєї ролі у взаємодії з оточенням, розвиток емпатії, розширення способів взаєморозуміння і сприйняття, відпрацювання навичок професійної комунікації майбутніх лікарів [1, с. 157]. Міжкультурні тренінги можна проводити іноземною мовою, що сприятиме кращому засвоєнню професійної лексики та мовленнєвих структур.

Основним принципом вивчення іноземної мови залишається комунікативний принцип. Це означає, що комунікація є одночасно і ціллю, і засобом опанування іноземною мовою. Під час практичних занять створюється безліч різноманітних навчальних ситуацій, які моделюють процес реального спілкування. Діалоги, дискусії, аналіз кейсів спрямовуються на формування навичок професійного спілкування. Здобувачам доцільно запропонувати такі ситуації: «Розпитайте пацієнта про його переконання та звички стосовно здоров'я та запишіть їх у медичну картку. Будьте поважними під час з'ясування культурних цінностей у контексті здоров'я». Можна запропонувати такі мовленнєві зразки:

«I would like to be respectful – what do you like to be called and what pronouns do you use?»

«Tell me about things that are important to you. What should I know that would help us work together on your health?»

«Lots of people visit providers outside the clinic. Who else do you visit about your health?»

«Tell me about the foods you eat at home so we can develop a plan together to help you reach your goal of losing weight».

«Your condition is very serious. Some people like to know everything that is going on with your illness, whereas others may want to know what is most important rather than all the details. How much do you want to know? Is there anyone else you would like me to talk to about your condition?»

«What do you call your problem? What do you think caused it? How do you think it should be treated?»

Під час вивчення іноземної мови здобувачі не тільки отримують знання про те, як функціонує іноземна мова, але й навчаються користуватися нею у процесі професійної комунікації. Неможливо вивчати мову поза культурним контекстом.

Дослідники виділяють три основні етапи вивчення культури та мови. На першому етапі відбувається ознайомлення з найважливішими культурними та історичними фактами та формується загальне уявлення про культуру. Другий етап включає порівняння власних культурних традицій та культурних традицій того народу, мова якого вивчається. Варто зазначити, що сприйняття культурного різноманіття ще не повністю сформоване. І тільки на третьому етапі, коли цілі попередніх етапів досягаються, відбувається широке дослідження культур і практичне застосування набутих знань та умінь [5, с. 576].

У своїй книзі «Культурна свідомість, чутливість і компетентність» М. Дж. Винкельман звертає увагу на формування навичок і умінь міжкультурного спілкування у фахівців професій допомоги («helping professions»), таких як соціальні працівники, лікарі, медичні сестри, психологи, консультанти, освітяни, тощо. Він зазначає, що культурний плюралізм ускладнює міжособистісні стосунки, вимагаючи від людей, які працюють у цих сферах, знань про ефективне спілкування з людьми, що можуть поводитися, думати та відчувати не так, як ми від них це очікуємо. Нерозуміння культурних відмінностей може призводити до непорозумінь та конфліктів під час спілкування з пацієнтами або клієнтами, які є представниками інших культур. Автор зазначає, що пацієнти повинні отримувати повну підтримку під час формулювання своїх потреб для того, щоб отримати максимально повне обслуговування. Пацієнтам з етнічних меншин треба допомогти знайти баланс між збереженням їх власної культури та культурним контекстом лікарні [16, с. 29]. Виходячи з цього, можна зробити висновок, що працівники медичних професій мають усвідомлювати ролі, які культура та етнічність відіграють в їх роботі; міжкультурна компетенція пов'язана з розумінням та повагою до інших перспектив, цінностей та практик; міжкультурна компетенція надзвичайно важлива для надання послуг пацієнтам різного культурного походження. Порушення правил міжкультурного професійного спілкування може призводити до культурного конфлікту або шоку, етноцентризму, дискримінації та упередженості та сегрегації.

Майбутні медичні працівники мають знати такі прийоми спілкування, які сприяють розвитку культурної свідомості і чутливості:

1. Забезпечуйте відверту і чітку комунікацію, переконайтеся, що ви знаєте, якому методу лікування пацієнт надає перевагу, та надайте професійну інтерпретацію, якщо це необхідно.

2. Звертайте увагу на невербальні сигнали та не поспішайте робити висновки, адже невербальні сигнали відрізняються у різних культурах. Не робіть припущень, якщо не знаєте культурних традицій пацієнта.

3. Відкрито спитайте про потенційно важливі у даному випадку традиції та звичаї. Це може бути пов'язане з духовними або релігійними практиками, особливостями харчування та культурними нормами, які можуть бути важливими у клінічній ситуації пацієнта.

4. Застосовуйте коректні твердження, особливо щодо питань, які дотичні до релігійних почуттів. До прикладу, «Багато моїх пацієнтів мають звичаї або практики, про які мені потрібно знати, щоб обрати найкращий для вас спосіб лікування».

5. Проаналізуйте, чи не маєте ви певних упереджень, які ви не усвідомлюєте, але які можуть впливати на відносини з пацієнтами. Усвідомлення та розуміння таких упереджень допомагають контролювати їх та досягати культурної чутливості.

В умовах глобалізації та вимушеної міграції багато закладів охорони здоров'я стикаються з проблемою недостатньої мовної підготовки фахівців для спілкування з пацієнтами з різних країн. З метою запобігання виникнення непорозумінь та неправильного перекладу було запроваджено План доступу до іноземної мови (Language Access Plan), який передбачає високоякісні професійні послуги перекладача кількома мовами [10, с. 2]. Цей план містить 5 основних елементів:

1. Оцінювання потреб, що передбачає визначення бажаної писемної або усної мови пацієнта.

2. Перекладацькі послуги (безпосередній або віддалений переклад).

3. Інформування пацієнта про перекладацькі послуги.

4. Підготовка фахівців з медичного перекладу.

5. Оцінювання ефективності роботи.

Все це дозволяє зробити висновок про необхідність якісної мовної підготовки здобувачів медичної освіти, яка б дозволяла їм спілкуватися з пацієнтами іноземною мовою.

Викладач має визначати рівень готовності студентів до міжкультурної взаємодії. І. Козубовська і Д. Данко виокремлюють декілька аспектів такої готовності: 1) психологічна готовність, яка відображає наявність позитивної мотивації до міжкультурного спілкування, усвідомлення наявних відмінних

якостей, властивостей учасників міжкультурної взаємодії; 2) теоретична готовність, яка характеризується наявністю необхідних знань про культуру, традиції, особливості вербального і невербального спілкування; 3) практична готовність, що свідчить про сформованість умінь і навичок здійснення ефективної міжкультурної взаємодії [4, с.137].

В основі підготовки майбутніх лікарів лежить ціла низка підходів. А. І. Левицька та Т. Ю. Осипова виокремлюють аксіологічний, культурологічний, компетентнісний, особисто-орієнтований та діалогічний підходи [6, с. 136–138]. Розглянемо особливості кожного з цих підходів. Аксіологічний підхід спрямований на формування у здобувачів загальнолюдських та професійних цінностей. Майбутні лікарі мають усвідомлювати ціннісне ставлення до своєї професії та пацієнтів незалежно від культурних та етнічних відмінностей. Культурологічний підхід допомагає залучити студентів до національної та світової культури та сформувати практичних умінь міжкультурної взаємодії. Компетентнісний підхід передбачає поглиблення знань студентів про різні культури світу, сприяє формуванню здатності працювати з партнерами, незважаючи на національні та релігійні відмінності. Особистісний підхід сприяє залученню студентів до міжкультурної взаємодії. Діалогічний підхід допомагає створювати сприятливу атмосферу в групі, за якої здобувачі можуть висловлювати свої думки, брати участь у дискусіях, знаходити аргументи.

Виходячи з цього, вважаємо доцільним з метою формування міжкультурної компетенції студентів медичних спеціальностей застосовувати сучасні інноваційні методи навчання. Таким методом вважається навчання у співробітництві (collaborative learning), у якому поєднано три ідеї: навчання в колективі, взаємна оцінка, навчання у малих групах. У такий спосіб здобувач набагато краще встановлює контакти з членами групи, розвиває уміння спілкуватися. У студентів створюється навчальне співтовариство, толерантність, повага до думки інших людей, засвоюються основи міжособистісної та групової комунікації. Ці вміння і навички у подальшому можуть бути використані у реальному процесі спілкування людей різних культур. Іншим прикладом інноваційних методів навчання є робота в кооперативних групах за методом Jigsaw. Викладач розбиває студентів на групи та дає їм загальну тему для вивчення, пов'язану з культурними особливостями окремих країн. Студенти визначають проблему, розподіляють завдання. На етапі пошуку інформації вони працюють індивідуально, потім малі групи узагальнюють отримані дані та готують презентацію. На останньому етапі групи збираються та обмінюються інформацією. Успіх групи залежить від уміння працювати у команді та дослуховуватися один до одного.

За умови, що є можливість організувати телекомунікаційні проекти між студентами з різних країн та різних навчальних закладів, цей метод може бути максимально наближений до ситуації реальної комунікації. Це стає все більш можливим в умовах академічної мобільності, коли у групі навчаються студенти з різних країн, відсоток студентів, які опановують медичні спеціальності досить високий. Передбачаються множинні, систематичні, тривалі проєкти, де студенти з різних країн вирішують спільну задачу, ведуть пошукову роботу, наукові розвідки, порівнюють результати і оцінюють об'єктивну ефективність пропонованого способу вирішення проблеми. Будь-який телекомунікаційний проєкт проводиться у декілька етапів: організаційний, вибір та обговорення проблеми, структурування проєкту з виділенням завдань для груп, пошук матеріалів, робота над проєктом, підбиття підсумків, оформлення результатів, презентація проєкту.

Беззаперечним є те, що процес навчання міжкультурного іншомовного спілкування, де дії і операції, які виконуються студентами, мають особливо складний характер, характеризується емоційною напругою. Це може призвести до послаблення уваги, зменшення контролю над помилками, погіршення оперативної пам'яті, зниження загальної працездатності. Викладач повинен забезпечувати таку емоційну атмосферу, що сприяє ефективній мовленнєвій діяльності студентів. Емоційний фактор має вагомий вплив на формування міжкультурної компетенції. По-перше, особливості сприйняття передбачають наочні, яскраві знання, які відповідають емоційним переживанням. По-друге, особливості пам'яті використовуються більш продуктивно, якщо сприйняття матеріалу має емоційне забарвлення, що може досягатися різними методичними прийомами (художні тексти, вірші, прислів'я, народні пісні). По-третє, елементи драматизації, емоційно забарвлена мова викладача сприяють розвитку уяви. Особливостям мислення відповідає вся система прийомів емоційного впливу на психіку, серед яких варто виділити ігрові форми роботи з навчальним матеріалом. Для розвитку довільної уваги доцільно організовувати навчання в жвавій, динамічній формі з періодичною зміною видів мовленнєвої діяльності.

Суттєву роль у формуванні умінь і навичок міжкультурного спілкування у студентів медичних спеціальностей відіграє емпатія. Емпатія є складним та багатогранним поняттям, яке означає досягнення емоційних станів іншої людини; психічний процес, який забезпечує змогу розуміти чужі переживання; дію індивіду, що допомагає йому особливим чином будувати спілкування (емпатія як особливий вид уваги до іншої людини). Емпатійне міжкультурне спілкування характеризується: рівністю психологічних позицій,

активністю сторін; взаємним проникненням учасників спілкування у світ почуттів і переживань; готовністю приймати точку зору іншої сторони; прагненням до співчуття, співпереживання; активною взаємно гуманістичною настановою партнерів. Функціональна модель емпатійного спілкування включає такі компоненти: 1) орієнтувальний (емпатійне приєднання та емпатійне розуміння; 2) виконавчий (дія, сприймання навчального матеріалу); 3) контрольний. Залежно від компонента, в структурі емпатії активізується відповідна складова: спочатку емоційна, потім когнітивна і поведінкова.

Здійснений аналіз пропонованої проблеми засвідчує те, що мовна підготовка студентів медичних спеціальностей у вищому навчальному закладі має формувати вміння міжнародної комунікації та забезпечувати розвиток здібностей, які б дозволили застосовувати іноземну мову як інструмент спілкування у діалозі культур та цивілізацій сучасності.

ВИСНОВКИ

Знання традицій, звичаїв та особливостей культур інших народів створює основу для успішного спілкування та співробітництва у різних галузях і сферах життя. У пропонованій роботі досліджені особливості реалізації міжкультурної комунікації студентами медичних спеціальностей під час вивчення іноземної мови. Проаналізовано поняття культури, визначено, що культури можна класифікувати за такими критеріями, як спосіб життя людей, духовно-релігійна основа, ступінь свободи совісті та віросповідання, господарський уклад, сфери суспільства або діяльності, етнічна приналежність, зв'язок культури з науково-технічним прогресом, відповідність основним історичним епохам людства, регіональна приналежність культури. Існують суттєві розбіжності між культурами, які відбиті у працях Е. Холла та Г. Гофстеде. Міжкультурна комунікація відіграє суттєву роль у діалозі культур. Вона охоплює афективний, когнітивний та стратегічний компоненти. Міжкультурна компетенція розглядається як єдність трьох основних компонентів – мовної, комунікативної і культурної компетенції, які у своїй єдності становлять якісно нове ціле, якому притаманні власні ознаки. Досліджено досить нове поняття культурного інтелекту (CQ), що базується на 4 вимірах: когнітивному, поведінковому, метакогнітивному та мотиваційному. Відомо, що люди мають однакові когнітивні компоненти, але дослідження довели, що вони по-різному використовують їх, коли інтерпретують та запам'ятовують інформацію. Ці розбіжності призводять до різних стилів навчання. Зроблено спробу дослідити

особливості поведінки представників різних культур в освітньому середовищі з метою кращого розуміння їх інтенцій та особливостей сприйняття та засвоєння інформації.

Доведено, що культура, включаючи звичаї, вірування та цінності, може впливати на те, як люди розуміють концепції здоров'я, як вони піклуються про своє здоров'я, отримують медичні поради та приймають рішення щодо здоров'я. Лікарів необхідно навчати розробляти плани лікування пацієнтів відповідно до їх культури та з повагою до неї. Культура може впливати на взаємодію лікаря і пацієнта. Порушення правил міжкультурного професійного спілкування може призводити до культурного конфлікту або шоку, етноцентризму, дискримінації та упередженості та сегрегації. Майбутні медичні працівники мають знати такі прийоми спілкування, які сприяють розвитку культурної свідомості і чутливості. Вивчення іноземної мови може розглядатися і як ціль, і як процес, головним принципом якого є комунікація, що відкриває широкі можливості для створення навчальних ситуацій міжкультурного спілкування. Проте існують суттєві протиріччя між переважанням парадигми знань у вищій освіті та необхідності переходу до культурологічної парадигми, а також між необхідністю підготовки майбутнього фахівця, здатного до ефективного спілкування у професійній сфері у контексті глобалізації, та реального стану його підготовленості до здійснення міжкультурної взаємодії. Спираючись на чисельні дослідження у сфері підготовки майбутніх фахівців до міжкультурної комунікації та практичний досвід викладачів, зроблена спроба виокремити найбільш ефективні сучасні методи навчання, такі як метод співробітництва, Jigsaw метод, проведення відеоконференцій та використання ігрових методик. Зазначені позитивні результати проведення тренінгів, які впливають на розвиток довірчих відносин і усвідомлення своєї ролі у взаємодії з оточенням, розвиток емпатії, розширення способів взаєморозуміння і сприйняття, відпрацювання навичок професійної комунікації майбутніх лікарів.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо у поглибленому вивченні можливостей інформаційних технологій для створення спеціальних курсів іноземною мовою для підготовки здобувачів медичної освіти до ефективного міжкультурного спілкування.

ЛІТЕРАТУРА

- [1] Калашнік, Н. В., (2016). Застосування міжкультурного тренінгу у формуванні міжкультурної комунікативної компетентності іноземних студентів – майбутніх медиків. *Наукові записки. Серія: Педагогіка*, № 1, 154–158.
- [2] Колбіна, Т. В., (2008). Формування міжкультурної комунікації майбутніх економістів: теоретико-методологічний аспект. Х.: ВД "ІНЖЕК", 392.
- [3] Колбіна, Т. В., (2017). Формування у студентів «механізму» орієнтування в умовах міжкультурної комунікації засобами іноземних мов. *Наукові праці ДонНТУ. Серія: Педагогіка, психологія і соціологія*. № 1 (20), 48–55.
- [4] Козубовська, І. В., Данко, Д. В., (2017). Формування готовності іноземних студентів-медиків до міжкультурного спілкування. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота*, Вип. 1 (40), 136 –138.
- [5] Корольова, Н.Л., Стрілок, Н.В., Янишин, О.К., (2023). Міжкультурна комунікація як основа вивчення іноземних мов у філологічному контексті. *Вісник науки та освіти*. 7(13), 572–581.
- [6] Левицькі, А. І., Осипова Т. Ю., (2020). Професійна підготовка майбутніх лікарів до міжкультурної взаємодії у професійній діяльності. *Інноваційна педагогіка*. Вип. 20. Т.2, 73–76.
- [7] Шелякіна, А. В. (2028). Культурно маркована лексика як когнітивний компонент міжкультурної комунікації (на матеріалі американського варіанту англійської мови). *Science and education: a new dimension. Philology*. Issue 176, 65–68.
- [8] Landis, D., Bennett, J. M., Bennett, M. J. (2004). *Handbook of Intercultural Training*. SAGE, 515.
- [9] Gates, D., (1998). *Diversity Issues in Teaching: Cultural Sensitivity in the Classroom*. Western Michigan University, 20.
- [10] Green, A, (2023). *Language Access Plan for Healthcare organizations*. [Electronic resource]. Accessible at: <https://www.qualityinteractions.com/blog/language-access-plans-for-healthcare-organizations>
- [11] Hall, E T. (1976). *Beyond Culture*. N.Y.: Anchor Press.
- [12] Hirsch, E. D. (1988). *Cultural Literacy: What Every American Needs to Know*. Vintage, 272.
- [13] Hofstede, G.. H. (2001). *Culture's consequences: Comparing values, behaviors, institutions and organizations across nations*. Thousand Oaks. California: Sage Publications, 256.
- [14] Kovtun, O., Kovtun, O., Ihnatenko, N. (2019). Intercultural communication as a component of formation of students' socio-cultural competence in teaching foreign language in higher education. *Вісник національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*, №.2, 236–239.
- [15] Valdes, J. M. (2001). *Culture bound: bridging the cultural gaps in English teaching*. Cambridge University Press.
- [16] Winkelman, M. J. (2005). *Cultural awareness, sensitivity and competence*. Arizona State University, 220.
- [17] Wrench, J.S., Punyanunt-Carter, N. M, Thweatt, K. S. (2020). *Interpersonal communication: a mindful approach to relationships*. Milne Open Textbooks.

REFERENCES

- [1] Kalashnik, N. V. (2016). Zastosuvannya mizhkulturnoho treninhu u formuvanni mizhkulturnoi komunikativnoi kompetentnosti inozemnykh studentiv – maibutnikh medykiv. *Naukovi zapyski. Seriya: Pedagogika*. No.1, 154–158.
- [2] Kolbina, T. V. (2008). Formuvannya mizhkulturnoi komunikatsii maibutnikh ekonomistiv: teoretyko-metodolohichniy aspekt. Kh.: VD «INZHEK», 392.
- [3] Kolbina, T. V. (2017). Formuvannya u studentiv «mekhanizmu» oriiientuvania v umovakh mizhkulturnoi komunikatsii zasobamy inozemnykh mov. *Naukovi pratsi DonNTU. Seriya: Pedagogika, psykholohiia i sotsiolohiia*. No. 1 (20), 48–55.
- [4] Kozubovska, I. V., Danko, D. V. (2017). Formuvannya hotovnosti inozemnykh studentiv-medykiv do mizhkulturnoho spilkuvannia. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriya: Pedagogika. Sotsialna robota*. Issue 1 (40), 136–138.
- [5] Koroliova, N.L., Strilok, N.V., Yanyshin, O.K. (2023). Mizhkulturna komunikatsiia yak osnova vyvchennia inozemnykh mov u filolohichnomu konteksti. *Visnyk nauky ta osvity*, 7(13), 572–581.

- [6] Levytska, A. I., Osypova T. Ju. (2020). Profesiina pidhotovka maibutnikh likariv do mizhkulturnoi vzaiemodii u profesiinii diialnosti. *Innovatsiina pedahohika*. Issue 20, 2, 73–76.
- [7] Sheliakina, A. V. (2028). Kulturno markovana leksyka jak kohnityvnyi komponent mizhkulturnoi komunikatsii (na materialy amerykanskooho variantu anhliiskoi movy). *Science and education: a new dimension. Philology*. Issue 176, 65–68.
- [8] Landis, D., Bennett, J.M., Bennett, M. J., (2004). Handbook of Intercultural Training. SAGE, 515.
- [9] Gates, D., (1998). Diversity Issues in Teaching: Cultural Sensitivity in the Classroom. Western Michigan University, 20.
- [10] Green, A, (2023). Language Access Plan for Healthcare organizations. [Electronic resource]. Accessible at: <https://www.qualityinteractions.com/blog/language-access-plans-for-healthcare-organizations>
- [11] Hall, E T., (1976). Beyond Culture. N.Y.: Anchor Press.
- [12] Hirsch, E. D., (1988). Cultural Literacy: What Every American Needs to Know. Vintage, 272.
- [13] Hofstede, G.. H., (2001). Culture's consequences: Comparing values, behaviors, institutions and organizations across nations. Thousand Oaks. California: Sage Publications, 256.
- [14] Kovtun, O., Kovtun, O., Ihnatenko, N. (2019). Intercultural communication as a component of formation of students' socio-cultural competence in teaching foreign language in higher education. *Visnyk natsionalnoi akademii kerivnykh kadriv kultury i mystetstv*, No. 2, 236–239.
- [15] Valdes, J. M., (2001). Culture bound: bridging the cultural gaps in English teaching. Cambridge University Press.
- [16] Winkelman, M. J., (2005). Cultural awareness, sensitivity and competence. Arizona State University, 220.
- [17] Wrench, J.S., Punyanunt-Carter, N. M, Thweatt, K. S., (2020). Interpersonal communication: a mindful approach to relationships. Milne Open Textbooks.